

2023 ilaatillugu aallarnerfigalugulu Ittoqqortoormiini aamma Tasiilami aqutsiveqarfinni qilalukkanut qaqortanut pisassiissutinik atuutilersitsinissaat pillugu Naalakkersuisut peqqusiffigineqarnissaannut Inatsisartunit aalajangiivigisassatut siunnersuut

(Inatsisartunut Ilaasortaq Jens NapãtôK', Naleraq)

Naalakkersuisut ukioq 2023-imut qilalukkanik qaqortanik 15-inik aqutsiveqarfimmut Tasiilamut pisasseqqullugit peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut

(Inatsisartunut ilaasortaq Mala Høy Kúko, Siumut)

Akissuteqaat

(Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoq)

Siullermeerneqarnera

Inatsisartunut ilaasortap Jens Napãtôk'-p, Naleraq, aamma Inatsisartunut ilaasortap Mala Høy Kúko-p, Siumut, Naalakkersuisut 2023-miit Tunumi qilalukkanik qaqortanik pisassiissutissanik pilersitseqqullugit peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuutaannut Naalakkersuisut qujapput.

Ukiuni kingullerni piniartut ilaasa Tunumi qilalukkanik qaqortanik amerlanerusunik takusarsimanerat Naalakkersuisut pitsaasutut isigaat. Tamanna Tunumi qilalukkat qaqortat amerliartornerannut takussutissaasinnaavoq aamma Tunumi qilalukkanik qaqortanik piniaqqusisimannginneq iluaqutaasimasinnaalluni. Taamaattorli Tunumi qilalukkat qaqortat pillugit ilisimasanik aaqqissuussamik katersisoqarsimanngitsoq imaluunniit Tunumi ilisimatuussutsikkut qilalukkanik qaqortanik misissuisoqarsimanngitsoq erseqqissaati-gissavara. Tunumi qilalukkat qaqortat ikittuinnaat takuneqartartut avannaani nunatta avataaniit ingerlaartuusarput. Qilalukkat qaqortat nunatta imartaaneersuussagunik ikittuin-naassasut naatsorsuutigineqartarput aammalu qilalugaqatigiivissortutut taaneqarnissaminnut ikippallaartutut aamma piniarneqarnissaannut ikippallaartutut nalilerneqartarput.

Naalakkersuisut Tunumi qilalukkat qaqortat killiffiat pillugu Pinngortitaleriffimmut tusar-niaassummut akissutissiorsimavoq. Pinngortitaleriffimmit siusinnerusukkut siunnersuutaasimasut uteqqinneqarput:

1. *Tunumi qilalukkat qaqortat tamakkiisumik illersorneqarnerat attatiinnarneqassasog, Tunumi qilalukkat qaqortat pillugit paasisutissat naliliinissamut ikippallaarmata.*
2. *Tunumi piniartut qilalukkanik qaqortanik takunnittarneranut tunngatillugu paasisutissat aaqqissugaasumik katersorneqartarnissaat, matumani assilissat videolialluunniit, sumi qangalu takunnittoqarsimanersog aammalu uumasut qanoq amerlatigisut takuneqarsimanersut ilannguttarlugit.*
3. *Tunumi qilalukkat qaqortat siunertaanngitsumik saniatigut pisarisuukkat tamarmik immikkut nalunaarutini nalunaarsorneqartassasut.*
4. *Tunumi qilalukkat qaqortat siunertaanngitsumik saniatigut pisarisuukkat uumappata ajornanngippat avalatseqqinneqartassasut.*
5. *Qilalukkat qaqortat siunertaanngitsumik saniatigut pisarisuukkat pillugit paasisutissat nalunaarsugassatut ilanngunneqartussaasut (pisarisuukkat sumi qangalu pisarineqartut, suaassuseq, illaaqarneq/illaaqannginneq) saniatigut paasisutissat allat aamma ilanngunneqartarnissaat. Paasisutissat allat ilaatigut tassaapput:*

mattaanit misiligutissaq, takissusaa, kigut, kaajallallugu annertussusia aammalu arnavissat immulionersut.

Piniartut Pinngortitaleriffimmit oqaloqatigineqarsimasut Tunumi qilalukkanik qaqortanik takusoqartarnera akuttusuujusoq isumaqarlutik oqariartuuteqarput.

Qanittukkut sananeqaatsitigut misissuisoqarsimavoq misissuinerillu uppenarsarpaat Tunumi qilalukkat qaqortat Svalbardip qilalugaaneersusut. Misissuinerillu suli NAMMCO-p Iisimatuussutsikkut ataatsimiititaliaanit akuerineqanngillat. Tasiilap eqqaani aasakkut 2022-mi unioqutitsilluni qilalukkanik qaqortanik pisarineqarsimasunit misiligutissanik tigusi-soqarpoq aamma sananeqaatsitigut misissuinerit qanittukkut piareerpata qilalukkat qaqortat taakku suminngaaneersuunersut paasineqassapput. Ittoqqortoormiit eqqaani siusinnerusukkut pisarineqarsimasimasut misissueqqissaariffigineqarsimapput misissuinerillu takutip-paat qilalukkat qaqortat tamakku DNA-vi Svalbardip eqqaaneersunut DNA-vi assigiittut.

Svalbardimi qilalukkat qaqortat piniaqqusaanngillat aamma amerlavallaanngillat (2018-imi 549-it missingerneqarput (95% CI: 436-723)) aamma qilalukkat tamakku amerlassusiat taamaaginnarnersut, amerliartornersut ikiliartornersulluunniit pillugit paasissutissaqartoqanngilaq. Piujuartitsisumik piniarnissat qanoq ittuusinnaanerat pillugit naliliisoqarsimannngilaq. Svalbardip eqqaani qilalukkat qaqortat piniarneqartarnerat 1960-ikkut aallartinneranni unitsinneqartoq Norgemi Aalisarnermut qullersaqarfimmit Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoqarfimmut paasissutissiisoqarpoq.

Tunumi ukioq 2022-mi majimi aamma august-septemberimi timmisartumik kitsisinermi qilalukkanik qaqortanik takusoqarsimannngilaq. 2016-imi aamma 2017-imilu aasakkut timmisartumit kisitsinermi ataaseq takuneqarsimavoq.

Piffissami 2005-2021-mi Tunumi qilalukkanik qaqortanik arfineq-marlunnik pisaqartoqarsimaneramik nalunaaruteqartoqarsimavoq, 2012-imi marluk, 2016-imi ataaseq, 2017-imi ataaseq aamma 2020-mi pingasut. Tamatuma saniatigut 2022-mi Tasiilap eqqaani qilalukkat qaqortat 16-it pisarineqarput, taakkunanga kingulliit sisamat pillugit nalunaaruteqartoqarsimannngilaq. Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoqarfimmit Tunumi kommuni allaffiitut qilalukkanik qaqortanik pisaqarnissanut akuersissutinik nassiussisoqarsimannngilaq aamma Naalakkersuisut Tunumut qilalukkanik qaqortanik pisassiinikuunngillat.

NAMMCO-JCNB-imi qilalukkat qaqortat qernertallu pillugit Ataatsimut suleqatigiissitamit nalunaarummi 2017-imeersumi Tunumi 1955-imiit 2021-p tungaanut ukiut 66-it ingerlaneranni qilalukkat qaqortat 112-it pisarineqarsimasut nalunaarutigineqarsimapput¹, tassa agguaqatigiissillugit ukiumut qilalukkat qaqortat 1,6-it pisarineqartarsimapput. Pisarineqartartut matuma qulaani 0-imiit 18-it tungaanut nikerarput.

Tunumi qaqortanik qilalugaqassusianut pisarineqartunut kisitsisit qulaani taaneqartut piviusumik aalajangiinissamat naammannngillat. Svalbardip eqqaaniit qilalukkat ingerlaartuusimassasut ilimanaateqarneruvoq.

¹ <https://nammco.no/wp-content/uploads/2022/09/jcnb-jwg-report-march-2017-final-for-webs.pdf>

Naalakkersuisulli piffissami aalajangersimasumi ukiunut tallimanut killilerlugu utaqqiisaasumik teknikkikut pisassiisoqarnissaanut periarfissanut ammapput. Aaqqissuussineq tassunga assingusoq Qaanaami 2020 tikillugu qilalukkanik qaqortanik piniarnermut atorneqarsimavoq, Qaanaamili piniarneq nungukkiartuutaanngitsumik ingerlanneqarpoq.

Teknikkikut qilalukkanik qaqortanik pisassiisoqassappat, naak Kitaani qilalukkanik qaqortarniartarneq nungusaataanngitsumik ingerlanneqaraluartoq, qilalukkanit qaqortanit nioqqutissianik annisseqqusiunnaarnermik kinguneqarsinnaavoq, tak. Washingtonimi isumaqatigiissut (CITES), tassunga pissutaavoq Tunumi qilalukkanik qaqortanik qilalugartassiiniarnermi ilisimatuussutsikkut inassuteqaatit CITES piumasaqarneratut malinneqannginnerat.

Naalakkersuisut Pinngortitaleriffimmit aamma ilisimatuussutsikkut nalunaarusianik allanik paasissutissat tiguneqartut sukumiinerusumik nalilersorniarpaat aamma Tunumi najukkani piniartut aaqqissuussamik apersorneqarnissaannik aallartitsiniarput, tassunga ilanngullugit qilalukkanik qaqortanik assilisanik uppernarsaateqartoqarnerasoq. Tunumi qilalukkat qaqortat pillugit nalunaarusiortoqassanersoq eqqarsaatersuutigineqarpoq, taanna Tunumi ilumut qaqortanik qilalugaqarnerasoq, patajaatsumik aalajangiinissamut tunngaviusinnaavoq.

Ukiuni pineqartuni teknikkikut pisassiissutiniit pisarineqartunit paasissutissat pissarsiarineqartut pillugit atuisunit biologinillu nalilersorneqassasut Naalakkersuisuniit ilanngullugu kissaatigineqartoq naggasiullugu oqaatigissavara.

Qulaani taakkartorneqartut tunngavigalugit Naalakkersuisut aalajangiiffigisassatut siunnersuutit ima allanngortinneqarnissaa inassutigaa:

Ukiuni 2023-2027 Ittoqqortoormiini aamma Tasiilami aqutsiveqarfinni qilalukkanut qaqortanut teknikkikut pisassiissutinik atuutilersitsinissaat pillugu Naalakkersuisut peqquneqarnissaannut Inatsisartut aalajangiivigisassatut siunnersuut

Taamatut oqaaseqarlutik pissarsiffiusussamik pitsaasumillu oqallittoqarnissaanut Naalakkersuisut qilanaarput.